

Nieuwsbrief Andere Overheid Financiën – rubriek Buitenspiegel

Interview met Maurice de Hond, **concepttekst** d.d. 17 november 2005

Overheid kan zichzelf niet veranderen

“Een onorthodoxe aanpak wordt ervaren als een bedreiging van het systeem“

Maurice de Hond, bekend van (onder andere) opiniepeilingen en marktonderzoeken, publiceert sinds enige tijd een vrijwel dagelijkse column op zijn weblog www.mauricedehond.nl. Hij laat daarin zijn gedachten gaan over de actualiteit, met name over politiek, media en ontwikkelingen in de infomatietechnologie. De overheid moet het nogal eens ontgelden in de columns van De Hond. Reden voor een gesprekje over zijn visie op het project ‘Andere Overheid’.

“Je merkt aan alles dat ambtenaren en politici naar binnen gekeerd zijn. Ze spelen heel weinig in op wat er onder de bevolking leeft. Neem de reacties na de Schipholbrand. Mevrouw Verdonk gaat onmiddellijk achter haar ambtenaren staan. Kamerleden vragen een debat aan, terwijl ze dondersgoed weten dat er eerst onderzoek nodig is naar de oorzaken van de brand. Alle betrokkenen in het Haagse wereldje nemen hun posities in, ze spelen hun rol en begrijpen ondertussen volstrekt niet wat er buiten gebeurt. Ze kijken alleen naar elkaar. De bewindslieden beschermen hun ambtenaren, politici proberen politieke winst te behalen op de vierkante kilometer van het Binnenhof. De bevolking heeft aan heel andere dingen behoefte, maar daar bekommert Den Haag zich niet om. “

Maurice de Hond is niet bang voor pittige uitspraken. “Het levensmotto van mijn vader was : ‘Bange mensen krijgen ook klappen’. Dat spreekt me wel aan. Het kan me niet schelen wat ze van me zeggen en in welke hoek ze mij drukken. Ik kom er openlijk voor uit wat mijn politieke voorkeur is. Dat is transparant. Als mensen niet weten wat mijn kleur is, kunnen ze niet goed beoordelen hoe die kleur mijn werk beïnvloedt. In de beoordeling van iemands uitspraken en daden neem je die wetenschap altijd mee. Op dit moment is er geen enkele politieke partij aan wie ik mijn stem zou geven. Ik zou het zonde vinden mijn stem te geven aan een partij waar ik niet achter kan staan.“

De regel van drie

Een voorbeeld van een pittige uitspraak? “De overheid is technocratisch. Ze pakken problemen niet echt aan. Het gaat alleen om competenties en stammenstrijdjes.“ De Hond wijst op het project C2000, een omvangrijk automatiseringsproject voor politie en hulpdiensten. “Bij grote automatiseringsprojecten geldt doorgaans de regel van drie. Een project is drie maal zo duur als gepland, het duurt drie keer zo lang als gepland en het levert drie keer zo weinig op. Bij de overheid geldt hetzelfde, maar dan maal negen. In dit type projecten moeten ontzettend veel keuzes worden gemaakt. Dat moet slagvaardig en efficiënt gebeuren. Dat kan niet binnen de overheid. Iedereen verdedigt zijn eigen belang, er worden voortdurend compromissen gesloten. Vergelijk het met een oude T-Ford. Je constateert dat zo’n auto niet lekker meer rijdt en dat er een nieuwe motor in moet. De ene partij wil een automatische versnellingsbak, de ander wil een schakelbak. Uiteindelijk wordt het een automaat, maar tussen de tweede en de derde versnelling moet je handmatig

schakelen. Dat blijkt niet te werken en dan krijgt de nieuwe motor de schuld. In zo'n situatie moet iemand zeggen: 'We leven in 2005, het wordt een automaat want dat is de beste oplossing en die kiezen we'. Er moet één baas zijn die beslissingen neemt waar iedereen zich aan conformeert. Elke andere variant is tot mislukken gedoemd."

Liever glasvezelnet dan een spoorlijn

Hoe moet het dan wel, waar moeten de verbeteringen dan vandaan komen?

De Hond: "Er moet iemand van buiten komen, iemand die met een totaal nieuwe oplossing durft te komen. De overheid, het systeem, kan dat niet zelf. Je kunt niet over je eigen schaduw heen springen. Hoe kunnen we de Eerste Kamer ooit afschaffen wanneer daarvoor een tweederde meerderheid in diezelfde Kamer voor nodig is? Het huidige politieke systeem is volstrekt achterhaald. Het bewijs daarvoor? Dat er in 2003 vijf maanden nodig waren om tot een nieuwe regering te komen. Dat is eigenlijk een brevet van onvermogen. Ingrijpende veranderingen worden altijd veroorzaakt door gebeurtenissen van buitenaf, Geert Mak laat dat zien in zijn boek 'In Europa'. In 1848 kwam koning Willem II met de grondwet omdat de revoluties in Parijs en Berlijn hadden aangetoond dat er iets moest gebeuren. Hij moest wel." De Hond wijst op de grote technologische ontwikkelingen waardoor de wereld in hoog tempo verandert. "Sinds 1990 is de wereld enorm veranderd, het gaat ongelooflijk snel en steeds sneller. Al in 1995 heb ik een boek geschreven waarin ik de stelling innam dat we in plaats van de Betuwelijn beter een glasvezelnet hadden kunnen aanleggen. Een spoorlijn, dat is een technologie uit de 19^e eeuw. Maar ja, dat krijg je wanneer de premier niet eens weet wat een muis is."

Media zijn rolbevestigend

Dat de overheid zo moeizaam werkt, ligt niet aan de individuele ambtenaren, vindt De Hond. Hij kent genoeg creatieve en capabele mensen bij de overheid. "Ze willen vaak wel, maar ze zijn allemaal gevangen in het systeem. Ze komen fris binnen en merken al snel dat originele ideeën niet op prijs worden gesteld. Ze passen zich aan en dan geldt 'if you're not a part of the solution, you're a part of the problem'. Je moet lef hebben om anders te zijn in het Haagse wereldje. Iedereen heeft er belang bij om het systeem intact te houden. Ook de media doen daaraan mee, die zijn ontzettend rolbevestigend. Als iemand een andere mening heeft, wordt die niet alleen door de politieke tegenstanders aangepakt, maar ook door de media. Daarvan zijn er genoeg voorbeelden. Een onorthodoxe aanpak wordt ervaren als een bedreiging van het systeem, dus dat kan niet. Daarom kom ik tot de conclusie dat de échte veranderingen van buitenaf moeten komen. En de aanleiding zal zijn iets als een economische crisis, een terroristische aanslag of een grote gebeurtenis – in elk geval iets wat het gebrek aan vertrouwen in dit systeem blootlegt."

Geen Tokkies

Om het vertrouwen van de burger terug te winnen, zal in de eerste plaats de mentaliteit bij de overheid zelf moeten veranderen, constateert De Hond. "Het uitgangspunt van een democratie is vertrouwen in de mensen. Politici moeten ervan uitgaan dat 'de mensen in het land' heel goed weten wat er speelt en welke maatregelen nodig zijn. Mensen zijn niet dom, het zijn niet allemaal Tokkies. Ze zijn echt wel bereid ingrijpende maatregelen te accepteren, mits je goed communiceert waarom dat nodig is. Als er weerstand is bij de bevolking, wil je ófwel de verkeerde maatregel genomen, óf je kan niet goed uitgeleggen. Politici vertrouwen de gewone burger niet, ze denken dat die te dom is impopulaire maatregelen te snappen. Dat is

helemaal niet zo. Ik praat regelmatig met mensen uit alle milieus over allerlei onderwerpen. Ik hoor weleens opmerkingen waarvan ik vind dat die niet kunnen. Dan ga ik in discussie en probeer de mensen te overtuigen. Vaak lukt dat, omdat ik de meningen van mensen serieus neem. Pim Fortuyn zei dingen die iedereen dacht, maar noch de politieke elite, noch de media durfden die dingen hardop te zeggen. Ze gingen niet in discussie. Veel mensen zijn het beu dat ze door 'Den Haag' niet serieus worden genomen."

Is een 'sterke man' (of vrouw) dan het enige wat de overheid écht kan veranderen?
De Hond: "De geschiedenis leert dat een systeem van binnenuit niet makkelijk verandert. En ik heb bij natuurkunde geleerd dat wanneer je aan alle kanten tegelijk trekt, een object niet van zijn plaats komt."
